

THE URBANISM - STATE OF THE FIRST SUMERIAN - BABYLONIAN CIVILIZATIONS

Mădălina Strehie

Senior Lecturer, PhD, Hab. Dr., University of Craiova

Abstract: The Sumerian civilization was the first civilization in history. Sumer and its civilization have invented for the first time the pictographic writing, literature, cylindrical seals, dams and irrigation channels, water level to sweep out water from wells, but also economical inventions such as accounting and bureaucracy, standard commodity - silver, used by them as uppermost bargaining currency exchange. It is possible that these inventions have occurred in other regions simultaneously, but the Sumerians were the first to combine them for a better organization of the urban life, which also became a state.

Writing was the most important invention and mean of communication at the same time. It was also the most significant cultural achievement of peoples of Sumer, who wrote for the first time since the mid-fourth millennium AD. This remarkable invention has arisen also from practical needs, especially due to the appearance of the state, state which needed communication for administration, to which it had to use an organized correspondence.

Keywords: urbanism, state, Sumer, civilization, writing.

Introducere

Prima civilizație a apărut în Sumer, o mică regiune dintre fluviile care au făcut istorie în Antichitate, Tigru și Eufrat, care după această primă civilizație au mai dat chiar numele unei civilizații remarcabile, anume Mesopotamia=Țara dintre cele două fluvii. Primele invenții ale omenirii apar în Sumer, dintre care cele mai importante pentru societatea umană au fost: orașul stat, despotul absolut și scrierea, fără de care toată evoluția umanității de mai târziu nu ar fi avut repere.

Chiar dacă Sumerul a dispărut centrul puterii se mută în Mesopotamia și Asiria, apoi modelul sumerian al organizării statale și politice este preluat de întregul Orient.

Situația orașelor state antice sumeriano-babiloniene

Situația economică a comunităților așezate în diferite regiuni geografice, chiar apropiate, era destul de diferită. Astfel triburile din Siria, cele din Podișul Iran sau cele din Europa temperată aveau o viață precară față de triburile din văile aluvionare ale marilor fluvii. Principala cauză a acestor diferențe o constituia greutatea obținerii hranei, greutate manifestată printr-o productivitate scăzută a agriculturii, ca o urmare firească a nomodismului accentuat (principalele cauze erau o deplasare continuă după terenuri fertile, lucrarea dificilă a terenului la care se adăuga și calamitățile naturale).

Deși erau cunoscute metalele, continuă mult timp metodele economice ale Neoliticului în regiunile amintite mai sus. În schimb, în civilizațiile fluviene, mai ales în Mesopotamia (țara dintre cele

două fluvii Tigrul și Eufratul) existau cu totul alte condiții. Astfel, aluviunile cărute de cele două fluvii au creat o regiune mlăștinoasă alcătuită din multe insule pline cu mlașci acoperite cu plante corespunzătoare, ceea ce a asigurat cele mai bune condiții pentru agricultură oferind un teren propice acesteia. Fauna acestor locuri era foarte bogată ceea ce adăuga un plus și o facilitate în procurarea hranei acestor comunități umane.

Delta Nilului se aseamăna foarte bine cu regiunea Mesopotamiei sau a Indusului. Comunitățile din aceste văi fluviene, deși nu erau ferite de inundații, exista o precaritate a materiilor prime, beneficiau de fertilitatea solului aluvionar care le asigura o hrană mult mai abundentă față de triburile din stepe sau din munți. Ajutându-se de unelte primitive precum sapa din lemn aceste comunități umane puteau amenaja solul pentru producția agricolă, creând canalele de desecare sau irigație, puteau înalța baraje de acumulare, puteau apăna solul scaldat de ape. Abundența hranei a fost principala cauză a dezvoltării comunităților umane care purtau și lupte pentru expansiune capturând subiecți pentru forța de muncă.¹

Apariția metalurgiei îmbunătățește calitatea uneltelor de producție. Care le înlocuiesc, în timp, pe cele din lemn și din piatră. Comunitățile nu mai făceau față muncilor la canalele de irigație constituindu-se astfel primele organizări colective umane și anume obștile. Aceste forme de organizare au apărut ca urmare a nevoilor provocate de muncă și pentru a face față provocărilor naturii. Munca se făcea în comun, iar produsele se împărțeau egal între membrii obștii. Uneltele din metal contribuiau la o mai mare productivitate a muncii.

În aceste condiții se îmbunătățesc și condițiile de locuire a comunităților umane, care încep să folosească locuințe din lut amestecat cu trestie, apoi din cărămizi arse de soare care le asigurau acestor comunități un confort mult mai ridicat. În aceste condiții începe să-și facă apariția economia naturală bazată pe troc sau pe schimbul de produse. Astfel se schimbau produse agricole pe metale, piatră, lemn sau alte mărfuri greu de procurat în văile fluviilor. Surplusul de produse agricole duce la dezvoltarea și totodată diviziunea muncii, apărând noi profesii precum olarii, metalurgiștii, meșteșugarii ceea ce duce la apariția și dezvoltarea comerțului mai ales în văile fluviilor Tigrul și Eufratul, dar și în Delta Nilului, pe Valea Gangelui sau în China de-a lungul marilor fluvii.

În condițiile apariției comerțului și a surplusului de produse apare și necesitatea asigurării siguranței acestora. Astfel apare și clasa militarilor care trebuia să ofere pază și protecție comunităților umane și a economiei lor. Agricultura trebuia să producă acum mult mai mult pentru a putea susține toate categoriile sociale: meșteșugarii, militarii, preoții care nu produceau.²

Astfel încep să se cristalizeze în unele familii averi formate din podoabe, vase unelte, surplus de produse, animale, grâne etc constituindu-se premisele ierarhiei sociale după avere. Acest lucru a determinat și apariția primelor orașe-state, petrecându-se ceea ce V. Gordon Childe a numit în cartea sa, *Făurirea civilizației*, „revoluția urbană”. Acum satul s-a transformat în oraș.³

La începutul evoluției spre societatea împărțită în clase unele obști subordonează pe altele, mai ales prin asigurarea de hrană pentru cele care din cauze diverse (cele mai importante erau seceta, calămități naturale, slaba productivitate) nu-și puteau asigura necesarul de hrană.

Se desprinde din obștile cu o situație materială bună o clasă conducătoare, o aristocrație, aceasta începe să preia conducerea producției fără a se implica în mod direct în obținerea hranei. Mai mult din cadrul acestei aristocrații se desprinde un conducător, de obicei din casta militarilor, considerat ca trimis al zeilor, viitorul monarh al orașelor state.

---

¹ Aurelian Băltărețu, *Milenii de istorie*, București, Editura Albatros, 1971, p. 53.

² *Ibidem*, p. 54.

³ *Ibidem*, p. 54.

În aceste condiții se dezvoltă și așezările, care din sate devin orașe, ulterior orașele devenind state. Conducătorul militar devine reprezentantul zeului pe pământ, dezvoltându-se în cadrul comunității sale o mentalitate nouă (în Orientul Antic) cea a supunerii. Și din această cauză puterea conducătorului era una despotică, sacrosantă și funciară.

Așa cum spunea V. Gordon Childe în cartea amintită mai sus „răsar primele state organizate ca urmare a diferențierii populației în clase. Simplele comunități rurale se transformă în adevărate state care grupează funcții multiple. Astfel, acum există preoți, nobili, funcționari, în fruntea unor armate de meșteri specializști, de soldați, de lucrători scoși din sfera producției agricole. În aceste regiuni era nevoie de un stat puternic care să organizeze și să conducă marile lucrări de irigații, desecări, construcții de canale și construcții civile.”⁴

Orașele au fost impulsionate nu numai din cauza creșterii demografice, dar și din cauza dezvoltării economice. Nu întâmplător orașele primelor civilizații au fost și centrele lor economice, ne gândim aici la orașele din Mesopotamia (care în traducere înseamnă țara dintre cele două fluvii, fluviile fiind Tigru și Eufrat), la cele din China apărute mai ales pe țărmurile celor două fluvii Fluviul Galben și Fluviul Albastru și nu în ultimul rând orașele egiptene, situate mai ales pe cursul Nilului (de unde și descrierea lui Herodot cu privire la egipteni, considerați de către părintele istoriei „copii Nilului”⁵)

După ce primele colectivități umane au început să facă provizii de hrană în cantități mari, s-a ajuns la depozitarea surplusurilor de hrană, dar și la creșterea demografică. Astfel, s-a estimat că în anul 8000 a. Chr. populația umană se cifra la circa 6000000, iar în anul 3000 a.Chr. se pare că populația ajunsese la 50000000. Această creștere demografică a dus la unele schimbări în organizarea colectivităților umane prin inițierea unor noi forme de locuire noi, numite orașe.

Populația unui oraș stat important din preistorie se încadra între 10000-50000. în aceste structuri noi începe să se dezvolte noi mentalități, funcții, instituții care au fost numite de cele mai multe ori civilizație (din cuvântul latin *civitas*, -atis=cetate, stat, neam, drept de cetățenie.⁶)

Pentru acele vremuri pre-antice civilizația avea următoarele trăsături:

- asigura condițiile pentru stocarea hranei
- a permis dezvoltarea unei caste a preoților
- centralizarea puterii
- apariția meșteșugurilor
- stratificarea socială
- perceperea de taxe sub forma de tribut de la cei supuși centrului de putere reprezentat de către

ea

- apariția unei armate regulate și a unei categorii distincte și specializate a militarilor
- realizarea de lucrări publice destinate puterii, statului și religiei
- rolurile de gen sau ale sexelor, net diferit

S-au purtat foarte multe discuții în legătură cu termenul de civilizație dintre care ne-a reținut atenția următoarele pe care le considerăm cele mai propice pentru primele orașe-state: civilizația ar reprezenta succesul omului în lupta lui natura, de asemenea ea înseamna și o inegalitate statuată de avere (predominant), dar ea putea fi și o „societate complexă” în comparație primele organizări ale

---

⁴ *Ibidem*, p. 54.

⁵ Vezi Herodot, *Istoriei*, -ediție facsimil-, Traducere românească publicată după manuscrisul găsit în Mănăstirea Coșula de Nicolae Iorga, Vălenii de Munte, Tipografia *Neamul românesc*, Societatea pe acțiuni, 1909, București, Editura Artemis, 2003.

⁶ Gh. Guțu, *Dicționar Latin-Român*, Ediție revăzută și completată, București, Editura Științifică, 1993, pp. 79-80.

comunităților umane. Alți istorici numesc aceste prime civilizații orașe, iar viața primelor civilizații viața urbană care se desfășura numai în acele „societăți complexe”.⁷

David Christian numea aceste prime orașe-state „civilizații agrariene” pentru a nu pierde din vedere faptul că existența lor depindea de hrana și tributul zonelor rurale care le alcătuiau. Mai mult puteam adăuga la această definiție și adjectivul fluviene, mai ales că primele au apărut în jurul anului 3500 a. Chr. de-a lungul unor fluviu care le asigurau principala ramură economică-agricultura. Cele mai vechi sunt cele din Sumer, Egipt, India și China.⁸

O dată realizată, revoluția urbană trebuia să se răspândească. Fiecare sat va fi transformat în cetate acolo unde existau condițiile propice, iar prin însăși dezvoltarea ei, devenea un centru de retransmitere a revoluției urbane. Astfel iau ființă civilizații cu grade diferite de dezvoltare și cu grade diverse de adaptare la normele curente ale centrelor primare.⁹

Civilizația sumeriană a fost prima civilizație din istorie. De ea sunt legate primele cultivări organizate ale cerealelor, creșterea animalelor în văile fertile ale Tigrului și Eufratului unde a fost pus la punct un sistem de irigații complex încă din anii 5000 a. Chr. în jurul anilor 3500 a. Chr populația din aceste zone s-a urbanizat constituindu-se mai multe orașe state: Sumer, Akkad etc. De asemenea, încep să se distingă limbile acestor comunități apărând sumeriana și akkadiana (înrudită cu ebraica, aramaica și araba). De multe ori ambele limbi se vorbeau concomitent, dezvoltându-se un mediu poliglot.

Scrierea a fost cea mai importantă invenție și în același timp mijloc de comunicare. De asemenea a fost cea mai însemnată realizare culturală a popoarelor din Sumer, care au scris pentru prima dată, încă de la mijlocul mileniului IV p. Chr. Această remarcabilă invenție a apărut și din necesități practice, mai ales datorită apariției statului, stat care avea nevoie de comunicare pentru administrație, cu care trebuia să utilizeze o corespondență organizată.

Începutul scrierii sumeriene își are originea în scrierea pictografică. Semnele scrierii de pe cele mai vechi monumente pot fi readuse fără prea multă greutate la imaginea lor inițială. Aceste semne înfățișau omul și părțile corpului său sau unelte de muncă, arme, bărci animale, păsări, pești, plante, ogoare, ape, munți, stele etc.¹⁰

Un pas mai departe în dezvoltarea scrierii l-a constituit faptul că pictogramele (semnele desenate) s-au transformat în ideograme, adică în semne al căror conținut nu mai corespundeau în mod exact imaginilor desenate. Astfel, ca ideogramă, desenul piciorului a început să însemne toate acțiunile legate de picioare: a merge, a sta, a purta, a fi desculț, a fi încălțat etc.

În același timp scrierea sumeriană a început să se dezvolte și într-altă direcție. Alături de ideograme au început să se dezvolte din pictograme inițiale și fonogramele mai ales în limba sumeriană. De exemplu din pictograma ulciorului s-a dezvoltat fonograma *ga*, care în limba sumeriană însemna lapte. Deoarece limba sumeriană avea foarte multe cuvinte monosilabice, au fost create câteva sute de semne corespunzătoare silabelor și câteva semne corespunzătoare sunetelor vocalice. Semnele silabice și cele ale literelor erau folosite în special pentru a reda indicații gramaticale, cuvinte auxiliare și particule. Odată cu dezvoltarea scrierii, caracterul pictografic al semnelor sumeriene scrise a început să dispară treptat. Scrierea sumeriană cuneiformă creată în felul acesta a fost numită așa, fiindcă se scria pe tăblițe de lut, desenele se simplificau, transformându-se în combinații de linii drepte. Deoarece

---

⁷ Cynthia Stokes Brown, *Istoria lumii de la Big Bang până în prezent*, Traducere de Laurențiu Dulman, Editura Litera, 2009, pp. 112-113.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Cf. V. Gordon Childe, *Făurirea civilizației*, traducere de Florica Eugenia Condurachi, Editura Științifică, București, 1966, p. 186.

¹⁰ *Ibidem*, p. 213.

pentru a se face aceste desene era nevoie să se apese pe suprafața lutului cu colțul unui bețișor dreptunghiular, semnele astfel create, aveau forma unei adâncituri cuneiforme.

Scrierea rapidă, transforma semnele într-o combinație de cuie. Acest tip de scriere s-a dezvoltat destul de mult ea fiind preluată de popoarele semitice din Akkad și de altele din Orientul antic. Apar de asemenea și termeni științifici precum și școli speciale de scribi, mai ales în Babilon. Acești scribi din Sumer, Egipt și Babilon au pus bazele dezvoltării științifice din Antichitate și totodată au dezvoltat mijloace de comunicare științifice.¹¹ Sumeriana însă predomina și datorită sistemului de scriere inventat de către civilizația Sumerului, consemnându-se semnele acestei limbi care favoriza comunicarea.

Din comunitățile agrare din valea celor două fluvii Tigru și Euftrat se desprinde o populație urbanizată. Sumerul cuprindea regiunea din zona Bagdadului de astăzi până al Golful Persic. Civilizația sumeriană domnia această regiunea din 3500 a. Chr. până în anul 2000 a. Chr. când Elamul (o civilizație situată în Iranul de astăzi) a cucerit orașul Ur, centrul de bază al Sumerului.

În jurul anilor 3800 a. Chr. datorită climei Sumerul și-a extins sistemul de irigații pentru obținerea unor recolte bogate și sigure. Încep să se dezvolte astfel orașele. Primul oraș sumerian care s-a distins, din cele opt ale Sumerului, a fost Uruk, numit Erech de textele biblice, iar astăzi Warka, fiind situat la 20 km de Euftrat și la 250 km la sud de Bagdad.¹²

Uruk a devenit un fel de capitală a Sumerului și totodată un model pentru orașele umane, fiind cel mai mare din acele vremuri. Era dominat de două mari temple, închinat unul zeului Cerului-An, iar cel de-al doilea închinat zeiței fecundității și iubirii Innana. Aceste temple situate în oraș reflectau credința sumeriană în zei, considerați ființe invizibile care guvernau lumea. De asemenea, civilizația sumeriană credea într-o ierarhie divină a celor șapte zeități importante: Anu-zeul cerului, Enlil-zeul aerului, Enki-zeul apei și al înțelepciunii, Utu-zeul soarelui, Ki-zeița pământului, Nannar-zeița lunii și Innana zeița iubirii și a fecundității. Această ierarhie a apărut ca urmare a stratificării sociale din societatea sumeriană. Cei șapte zei erau considerați de către sumeriani ca garanți ai legilor universale și imuabile pe care aceștia le-au dăruit oamenilor. Oamenii trebuiau să respecte acest cod de legi numit Me pentru a le fi pe plac zeilor. Pe măsură ce societatea sumeriană s-a ierarhizat și au apărut instituțiile și ierarhia zeilor acesteia s-a dezvoltat apărând zeii supremi.

Emile Durkheim afirma că „Ideile noastre cu privire la modul în care funcționează universul reflectă deseori modul în care funcționează propria noastră societate”. La fel și în cazul orașelor state sumerine evoluția lor socială se reflecta în dezvoltarea treburilor religioase. Astfel se ajunge în perioada de apogeu a orașelor state sumeriene la existența unui panteon în fiecare oraș stat unde zeii erau adăpostiți în locuințele lor divine adică în temple. Apare o nouă castă specializată în grija zeilor care va dobândi o foarte mare importanță în cadrul societății sumeriene casta preoților; această nouă castă avea grijă de zei pentru ca aceștia să-i ajute pe oameni.¹³

Casta preoților deținea controlul unor mari suprafețe de pământ, ca să poată strânge hrana și bunurile necesare aprovizionării templelor. Cu timpul se evidențiază un templu principal al fiecărui oraș; acesta era construit pe terasă pentru a fi vizibil din toate punctele orașului, luând de cele mai multe ori forma unei piramide cu trepte cu numele de zigurat. Ziguratul este contribuția de seamă a sumerienilor la arhitectura religioasă. Și datorită ierarhiei sociale și a arhitecturii religioase reprezentative, Sumerul devine dintr-o coalțiție de orașe state un stat centralizat și puternic încheșat în

---

¹¹ *Ibidem*.

¹² Cynthia Stokes Brown, *op. cit.*, p. 114.

¹³ *Ibidem*, p. 114.

jurul orașului stat Akkad condus de Sargon. Acesta reușește extinderea Sumerului printr-o campanie de cuceriri și războaie. În fiecare oraș cucerit i-a numit pe fii săi drept guvernatori.

Pământul era unul din atributele averii în Sumer. El era exploatat în trei feluri: ca o grădină în interiorul orașului stat, ca o câmpie irigată sau ca pășune pentru creșterea animalelor. Construirea și întreținerea canalelor de irigație au impus datorii și obligații ale locuitorilor. Astfel sistemul de irigație a devenit o ramă pentru înfrângerea revoltelor pentru că recalcitranții erau obligați la muncă forțată în acest sistem.¹⁴

Datorită muncii în Sumer apar și ritualurile legate de aceasta, dezvoltându-se o întreaga tradiție care a individualizat civilizația sumeriană. Astfel la echinocliul de toamnă, după strângerea recoltelor și înainte de o nouă însămânțare, sumerienii sărbătoreau anul nou organizat de regulă în centrele orașelor state. Cu toate că văile celor două fluvii Tigru și Eufrat erau prielnice pentru agricultură, ele nu dețineau alte materii prime necesare progresului tehnologic. Așadar Sumerul trebuia să aducă din afara granițelor sale, prin intermediul comerțului, materiile prime de care avea nevoie. Tot cadrul orașului i-a permis dezvoltarea unui comerț intens.¹⁵

Întrucât sumerienii nu dispuneau de men și de metale, esențiale pentru construcții, ei le aduceau prin interdiul comerțului în special cel al caravelor, dar și cel maritim. Cele mai intense relații comerice ale lor erau cele cu orașele state din Asia, mai ales cu cele de pe Valea Indului, Asia Mică, Africa. Toate aceste relații economice au dus la crearea unor vaste rețele de drumuri care porneau din Sumer către principalele continente Europa Centrală, Asia și Africa.¹⁶

Viața urbană a Sumerului a intensificat folosirea timpurie a metalelor, mai ales a cuprului în timpurile de început. De asemenea, urbanismul a stimulat un comportament creativ al oamenilor care pentru o mai bună organizare au inițiat anumite tradiții urbane, unele dintre ele valabile și astăzi. Sumerienii au creat un cod legal de conduită denumit și Me, care avea prevederi în special în cazul unor conflicte, oferind soluții pentru dezamorsarea acestora. Astfel se pune bază pe eficiența conducerii unui șef care trebuia să asigure orașului său: aprovizionare, servicii eficiente, întreținerea unei armate. Toate aceste calități duceau la extinderea stăpânirii sale și asupra altor orașe state. Societatea urbană a sumerilor se baza cel mai mult pe familiile bogate care dețineau proprietăți individuale, erau angrenați în marele comerț. Pe terenurile lor munceau foarte mulți oameni (agricultura era principala ramură economică, ea îi angrena pe 90% din populație). Tributul era o practică des întâlnită pentru asigurarea protecției. Datorită expansiunii și prăzilor de război apare o nouă clasă socială în Sumer – sclavii, proveniți din prizonieri, capturi sau agricultori săraci.¹⁷

Sumerul și civilizația sa a inventat pentru prima dată scrierea pictografică, literatura, sigilele cilindrice, digurile și canalele de irigație, cumpăna pentru scos apa din puțuri, dar și invenții economice precum contabilitatea și birocracia, marfa etalon-argintul, folosit de ei ca monedă de schimb predominantă. Este posibil ca aceste invenții să fi apărut și în alte regiuni concomitent, dar sumerienii au fost primii care le-au combinat pentru o mai bună organizare a vieții urbane, devenită și statale. În jurul anilor 2000 a.Chr., orașul stat Ur a devenit centrul politico-administrativ al civilizației sumeriene, fiind însă distrus de către Elam, regele fiindu-i luat de învingători. De acum a început declinul politic al urbanismului suemrian, cu toate că limba sa a continuat să persiste în relațiile economice și diplomatice până în secolul I a. Chr.. Potrivit unor alte ipoteze recente, decăderea bruscă a Sumerului s-ar fi datorat efectelor secundare ale urbanismului său înfloritor și al irigațiilor. Amenajarea sistemelor de irigație a

---

¹⁴ V. Gordon Childe, *op. cit.*, p. 148.

¹⁵ *Ibidem*, p. 149.

¹⁶ Cynthia Stokes Brown, *op. cit.*, p. 116.

¹⁷ *Ibidem*, p. 117.

după în timp la o salinizare a terenurilor agricole care a determinat producții agricole din ce în ce mai slabe. Mai multe studii climatologice au demonstrat că în anul 2200 a. Chr. la nord de Sumer a avut o erupție vulcanică de proporții care a dus la efecte pentru întreaga suprafață a Sumerului, datorită cenușei și gazelor, dar și a reacțiilor în lanț provocate de această erupție. Astfel din această perioadă a început o perioadă de secetă care a ținut 278 de ani, demonstrând vulnerabilitatea urbanismului primei civilizații.¹⁸

La începutul mileniului II a.Chr. regele orașului stat *Eşnuna*, Bilalama a alcătuit o legiuire de 60 de articole cu un conținut foarte variat. Legiuirea sa a fost descoperită în 1948, fiind scrisă pe două tăblițe. Aceasta cuprindea „drept civil” precum: protecția proprietății, fixarea prețurilor, stabilirea formelor arende, regulile de împrumut, dar și „drept penal” în stabilirea faptelor anti-sociale.

O altă codificare a fost cea a regelui orașului stat *Isin* din Sumer, Lipit-Iștar, descoperită tot pe tăblițe și reconstituită; ea face mențiuni despre succesiune, familie și clasele sociale.¹⁹ După căderea centrului sumerian - Ur, civilizația babiloniană din Mesopotamia începe să coaguleze comunitățile risipite ale sumerinelor din deșert. În timpul lui Hammurabi 1792-1850 a. Chr. cel mai cunoscut rege al Babilonului orașele state subordonate acestuia au atins apogeul. Cea mai importantă consecință a urbanismului babilonian a fost primul cod juridic, cunoscut sub numele de codul lui Hammurabi.

Codul lui Hammurabi, regele Babilonului între 1792-1750 a. Chr., a ajuns în capitala *Elamului* prin jaful pe care acesta îl întreprinde în *Babilon* în secolul XII a.Chr. Se pare că un rege elamit a ordonat ștergerea unei părți a codului (în jur de cinci coloane care nu pot fi citite, dar au fost reconstituite). Intenția acestuia era, poate, de menționare a victoriei *Elamului* împotriva *Babilonului*.²⁰ *Codul lui Hammurabi* era un cod practic, civilizația babiloniană găsiindu-și în acest cod o expresie desăvârșită. Din textul lui aflăm despre realitățile socio-culturale ale *Babilonului*, despre organizarea instanțelor, civile mai ales, constituirea corpului de magistrați specializați, autoritatea juridică supremă era monarhul, deliberarea, jurământul, declarațiile, arhivele juridice etc.

Concluzii

Lumea modernă a asimilat moștenirea sumeriano-babiloniană, atât trăsăturile lor principale, dar mai ales unele inovații. Astfel folosim și astăzi sistemul de numărare sexagesimal, inventat de către Sumer, folosit de noi mai ales în măsurarea timpului, în matematică etc. Datorită acestor modele urbane ale zorilor civilizației umane s-au dezvoltat noi structuri care să permită o organizare eficientă a societăților transformate din orașe în state. Printre principalele inovații ale sumerinelor și babilonienilor amintim: scrisul, birocrăția, dogmele, clasele sociale, patriarhatului, cultul regelui și dreptul, toate foarte importante în viața unui stat. „Procesul civilizării” nu ar fi fost posibil fără Sumer și civilizațiile care i-au urmat între fluviile Tigru și Eufrat, dar și primele legi și primul cod de legi al omenirii, cultul personalității conducătoare ca provenind din rândul zeităților (cu toate mentalitățile care decurgeau din acest cult), toate acestea și nu numai le datorăm uimitoarelor civilizații sumeriano-babiloniene.

BIBLIOGRAPHY

Băltărețu, Aurelian, *Milenii de istorie*, București, Editura Albatros, 1971.

****Codul lui Hammurabi*, ediția a II-a revizuită, Traducere de Prof. dr. Ovidiu Tămaș, Baia Mare, Editura Proema, 2009.

---

¹⁸ *Ibidem*, p. 117.

¹⁹ Vladimir Hanga, *Mari legiuturi ai lumii*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 24.

²⁰ Vladimir Hanga, *op. cit.*, p. 30.

- Daniel, Constantin, *Pe urmele vechilor civilizații*, București, Editura Sport Turism, 1987.
- Daniel, Constantin, *Civilizația sumeriană*, București, Editura Sport-Turism, 1983.
- Daniel, Constantin, *Civilizația asiro-babiloniană*, București, Editura Sport-Turism, 1981.
- Drîmba, Ovidiu, *Istoria culturii și civilizației*, București, Editura Saeculum și Vestala, 1998, volumele. I-III.
- Djuvara, Neagu, *Civilizații și tipare istorice. Ediție ilustrată, Un studiu comparat al civilizațiilor*, Traducere din franceză de Șerban Broché, Ediția a VI-a, cu 80 de desene documentare de Mihail Coșulețu și Simona Vilău, 40 de ilustrații alb-negru și cu 55 de ilustrații color, București, Editura Humanitas, 1999, 2014.
- Eliade, Mircea, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. 1, *De la epoca de piatră la misterele din Eleusis*, Traducere din limba franceză de Cezar Baltag, Chișinău, Editura Universitas, 1994.
- Elias, Norbert, *Procesul civilizării*, vol. I, II, Traducere de Monica-Maria Aldea, Iași, Editura Polirom, 2002.
- Frigoiu, Nicolae, *Antropologie politică*, București, Editura Tritonic, 2009.
- Geiss, Imanuel, *Istoria lumii din Preistorie până în anul 2000*, Traducere de Aurelian Cojocă, București, Editura ALL educațional, 2008.
- Gordon Childe, V., *Făurirea civilizației*, traducere de Florica Eugenia Condurachi, București, Editura Științifică, 1966.
- Guțu, Gh., *Dicționar Latin-Român*, Ediție revăzută și completată, București, Editura Științifică, 1993.
- Hanga, Vladimir, *Mari legiuitori ai lumii*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977.
- Herodot, *Istorie*, -ediție facsimil-, Traducere românească publicată după manuscrisul găsit în Mănăstirea Coșula de Nicolae Iorga, Vălenii de Munte, Tipografia *Neamul românesc*, Societatea pe acțiuni, 1909, București, Editura Artemis, 2003.
- ****Istoria universală. Volumul I. De la origini până la sfârșitul marilor imperii*, traducere de Șerban Velescu și Maria Cazanachi, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.
- Krauss, Walter, *Civilizația Asiro-Babiloniană*, Traducere și note de Constantin Ionescu Boeru, București, Prietenii cărții, 1997.
- Leick, Gwendolyn, *Dicționar de mitologie a Orientului Apropiat antic*, Traducere de Mirella Acsente, București, Editura Artemis, 2005.
- Matei, Horia, C., *Enciclopedia Antichității*, București, Editura Meronia, 2004.
- O'Brien, Cormac, *Declinul imperiilor. De la glorie la ruină. Povestea marilor imperii antice*, Traducere din limba engleză de Daniela-Georgiana Arșinel și Ruxandra Apetrei, București, Editura Curtea Veche, 2010.
- Stokes Brown, Cynthia, *Istoria lumii de la Big Bang până în prezent*, Traducere de Laurențiu Dulman, București, Editura Litera, 2009.
- Vallaud, Dominique, *Dicționar istoric*, Traducere Nicolae Șarambei, București, Editura Artemis, 2008.
- Van Loon, Hendrik, Willem, *Istoria omenirii*, Ediție actualizată și introducere de Robert Sullivan, Traducere din engleză de Cornelia Dumitru, București, Editura Humanitas, 2017.
- Zartarian, Vahé, *Marile civilizații*, Traducere Mărgărta Vavi Petrescu, București, Editura Lider, fără an.